

Jak jemy

i konsumujemy.

Materiały szkoleniowe

do modułu 3

Peer

Parliaments

Make
yourself
heard

#MyWorldOurPlanet
#EUClimatePact

Niniejszy dokument w żadnym wypadku nie stanowi oficjalnego stanowiska Komisji Europejskiej. Uwaga, informacje zawarte w niniejszym dokumencie mogą być nieaktualne, ponieważ powstał on w 2022 roku.

Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2024

© Unii Europejskiej, 2024

Komisja Europejska wdrożyła politykę ponownego wykorzystywania swoich dokumentów zgodnie z decyzją Komisji 2011/833/UE z dnia 12 grudnia 2011 r. w sprawie ponownego wykorzystywania dokumentów Komisji (Dz.U. L 330 z 14.12.2011, s. 39), ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2011/833/oj>). Z wyjątkiem przypadków, w których stwierdzono inaczej, ponowne wykorzystywanie tego dokumentu jest dozwolone na podstawie licencji Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Oznacza to, że ponowne wykorzystywanie jest dozwolone pod warunkiem odpowiedniego poinformowania o autorze oraz o wszelkich zmianach wprowadzonych w dokumencie.

W przypadku wykorzystania lub kopiowania elementów, które nie są własnością Unii Europejskiej, konieczne może być uzyskanie zgody bezpośrednio od właściwych podmiotów prawa autorskiego.

Jak jemy i konsumujemy: zrównoważona żywność

Pytanie 1

Jak jeść bardziej odpowiedzialnie i marnować mniej jedzenia? **Zapoznaj się z poniższymi opcjami, porozmawiaj** o nich ze swoją grupą i **uszereguj je** w zależności od tego, jakie rozwiązania uważasz za najlepsze.

Punkty	Opcja
5 punkty	B
4 punkty	C
3 punkty	A
2 punkty	E
1 punkt	D

Próbka do głosowania

- A** Produkty spożywcze powinny posiadać **etykiety z informacją** o ich wpływie na zdrowie, środowisko i klimat oraz o tym, czy są produkowane lokalnie.
- B** Od restauracji i detalicznych sprzedawców żywności należy wymagać **przejrzystości w zakresie gospodarowania żywnością** i ich starań na rzecz ograniczenia lub wyeliminowania marnowania żywności.
- C** Cena produktów spożywczych powinna lepiej odzwierciedlać ich **wpływ na środowisko oraz klimat**.
- D** Rolnictwo powinno przejść radykalną przemianę, dzięki której rolnicy zużywaliby **mniej nawozów, pestycydów** oraz wybierali nawozy organiczne, gdy ich zastosowanie jest niezbędne. Powinni również otrzymywać większą pomoc w zakresie **ochrony bioróżnorodności** i wywierać mniej szkodliwy ogólny wpływ na środowisko i zdrowie.
- E** Jakie **inne rozwiązania** przychodzą Ci na myśl?

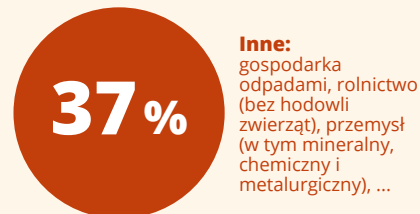
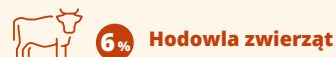
Kontekst

Jedna trzecia globalnej emisji gazów cieplarnianych pochodzi z produkcji żywności i łańcucha jej dostaw. Obejmuje to produkcję roślinną i zwierzęcą, zmianę użytkowania gruntów (w tym wylesianie), przetwarzanie, pakowanie, transport i dystrybucję, sprzedaż detaliczną, przechowywanie i przygotowywanie żywności oraz marnowanie żywności w miejscu konsumpcji.

Prawie 15 % globalnej emisji gazów cieplarnianych pochodzi z produkcji zwierzęcej. Wołowina i mleko krowie to towary odpowiedzialne za najwyższe emisje generujące odpowiednio 41 % i 20 % całkowitej produkcji gazów cieplarnianych z hodowli zwierząt. W Europie rolnictwo odpowiada za 10 % emisji gazów cieplarnianych w UE, z czego niemal 60 % pochodzi z sektora hodowli zwierząt. Dane te nie uwzględniają jednak korzyści z hodowli zwierząt, takich jak akumulacja dwutlenku węgla w murawach i duża bioróżnorodność pastwisk.

Obecne wzorce konsumpcji żywności są niezrównoważone, zarówno pod względem środowiskowym, jak i zdrowotnym. W Unii Europejskiej średnie spożycie czerwonego mięsa, cukru, soli i tłuszczu jest nadal powyżej zalecanego poziomu. Przejście na zbilansowaną dietę, która zawiera mniej cukru rafinowanego i więcej produktów roślinnych, zwłaszcza świeżych owoców i warzyw, zmniejszy nie tylko ryzyko chorób zagrażających życiu, ale ograniczy również negatywny wpływ produkcji żywności na środowisko.

Komisja Europejska opublikowała w 2020 r. strategię „Od pola do stołu” (Farm to Fork) mającą na celu zapewnienie sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu obiegu żywności – od produkcji i przetwarzania po konsumpcję i gospodarkę odpadami. Strategia ta jest częścią Europejskiego Zielonego Ładu i ma na celu promowanie zrównoważonej konsumpcji żywności, wspieranie przejścia na zdrową i zrównoważoną dietę oraz ograniczanie marnowania jedzenia. Strategia zawiera kilka zapisów mających na celu zmniejszenie negatywnego wpływu produkcji żywności na środowisko, w tym założenie, że do 2030 r. uprawy ekologiczne będą stanowiły co najmniej 25 % wszystkich upraw w UE. Jest to około trzy razy więcej niż w 2019 roku.

Emisja gazów cieplarnianych według sektorów, 2019 r.

Cele w zakresie zrównoważonej produkcji żywności w UE do 2030 r.

Jak jemy
i konsumujemy:
zrównoważona żywność

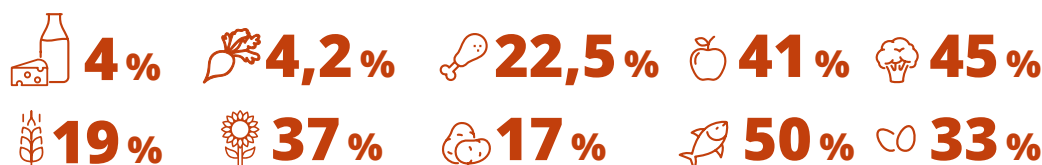
Czytelne etykietowanie jest integralną częścią przejścia na system zrównoważonej produkcji żywności, ponieważ umożliwia konsumentom dokonywanie świadomych, zdrowszych i bardziej zrównoważonych wyborów dotyczących jedzenia.

Konsumenci coraz bardziej interesują się informacjami na temat pochodzenia produktów (w niektórych przypadkach w celu wsparcia lokalnych producentów), sposobu ich przetwarzania oraz kluczowych wartości odżywczych.

Obecnie brakuje wiarygodnych danych na temat liczby zielonych etykiet żywnościowych (ekoetykiet) funkcjonujących w Europie. Na przykład katalog oznakowań ekologicznych, Ecolabel Index, zawiera ponad 70 ekoetykiet, w tym etykietę Carbon Reduction, która świadczy o tym, że zmierzony został ślad węglowy produktu oraz że producent zobowiązał się do jego zmniejszenia. W niedawnym badaniu przeprowadzonym wśród 10 000 konsumentów w UE dwie trzecie respondentów poparło podawanie informacji o śladzie węglowym na produktach.

Niedawno w strategii „Od pola do stołu” Komisja ogłosiła, że opracowane zostaną zrównoważone ramy znakowania żywności uwzględniające czynniki odżywcze, klimatyczne, środowiskowe i społeczne.

Żywność marnuje się na całej długości łańcucha dostaw, zwłaszcza podczas przetwarzania i produkcji, w sklepach, restauracjach i stołówkach, a także w domu. W 2011 r. w Unii Europejskiej zmarnowano 129 megaton żywności, co odpowiada 20 % jej produkcji. Do najczęściej marnowanych produktów należą warzywa, owoce i produkty zbożowe.

Strategia Komisji Europejskiej ”Od pola do stołu” proponuje prawnie wiążące cele w zakresie ograniczania marnowania żywności w całej UE. Niektóre państwa członkowskie wyznaczyły już swoje własne cele. Na przykład we Francji dystrybutorzy żywności i duże firmy cateringowe w więzieniach, szpitalach i szkołach są zobowiązane do ograniczenia marnowania żywności o 50 % do 2025 r., a w branży cateringowej i innych do 2030 r.

Według organizacji non-profit Project Drawdown ograniczenie marnowania żywności to najważniejsze rozwiązanie umożliwiające szybką redukcję emisji w sektorze rolnictwa, leśnictwa i innych obszarów użytkowania gruntów (znanych jako AFOLU), z potencjalną redukcją emisji 90 gigaton w latach 2020-2050.

Gospodarstwa domowe odpowiadają za 52 % przypadków marnowania żywności w UE. Sektor usług spożywczych (np. restauracje i firmy cateringowe) oraz hurtownie i sprzedawcy detaliczni (supermarkety i dyskonty) łącznie odpowiadają za 17 % przypadków marnowania żywności.

Do 10 % sytuacji marnowania żywności mających co roku miejsce w UE wiąże się z terminami przydatności do spożycia podanych na etykietach produktów. Lepsze oznakowanie dat i większa świadomość tego, co one oznaczają, mogą pomóc w zapobieganiu i ograniczaniu marnowania żywności.

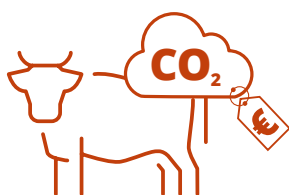
Jeśli nie można zapobiec marnowaniu żywności, najlepszą rzeczą w przypadku nadwyżek jedzenia jest przekazanie go osobom, które go potrzebują. W związku z tym Komisja przyjęła unijne wytyczne dotyczące darowizn żywności mające na celu wspieranie dystrybutorów i odbiorców nadwyżek jedzenia.

W 2016 roku Francja wprowadziła prawo wymagające od dużych supermarketów podpisania umowy na przekazywanie żywności z autoryzowanymi organizacjami charytatywnymi. Krytycy tego rozwiązania twierdzą jednak, że przekazywanie nawet zaledwie 1 % nadwyżki żywności z supermarketów wystarczy, aby spełnić ten wymóg prawny.

Ceny żywności

Zgodnie ze strategią Komisji Europejskiej „Od pola do stołu”, zachęty podatkowe powinny skłaniać konsumentów do wyboru zrównoważonej i zdrowej diety. Dotychczas żaden z krajów nie wprowadził podatku węglowego od produktów żywnościowych. Badania przeprowadzone w Szwecji wykazały, że tego rodzaju podatki mogą być skuteczne: Hipotetyczny podatek od mięsa i produktów mleczarskich, którego wysokość została określona na podstawie wpływu tych produktów na środowisko, ograniczyłby emisję gazów cieplarnianych związanych z hodowlą zwierząt o 12 %.

W Niemczech VAT na produkty spożywcze wynosi 7%, a na pozostałe artykuły 19%. Federalna Agencja Ochrony Środowiska zaproponowała nałożenie 19% podatku VAT na produkty pochodzenia zwierzęcego przy jednoczesnym obniżeniu tego podatku na produkty roślinne. Spowodowałoby to wzrost cen mięsa i nabiału oraz spadek cen ziemniaków, marchwi, mąki itp., co zapobiegłoby niepożądanym skutkom ubocznym dla gospodarstw domowych o niskich dochodach.

Należy koniecznie zadbać o to, aby uniknąć niesprawiedliwych obciążeń w szczególnie wrażliwych grupach.

Niedawno UE zreformowała wspólną politykę rolną. Reforma zakłada, że w przyszłości małe i średnie przedsiębiorstwa produkcyjne w całej Europie otrzymają bezpośrednie wsparcie unijne w wysokości co najmniej 10% dochodów. Ponadto jedna czwarta bezpośrednich dopłat zostanie przekazana na rzecz rozwiązań ekologicznych, takich jak uprawy ekologiczne i poprawa dobrostanu zwierząt. Razem te nowe środki mogą sprawić, że produkowana lokalnie i w zrównoważony sposób żywność będzie tańsza dla konsumentów.

Spżycie mięsa i nabiału jest kwestią społeczną i kulturową w całej Unii Europejskiej, związaną z wieloma głęboko zakorzenionymi tradycjami. Zmiana nawyków będzie trudnym, długoterminowym procesem, zwłaszcza biorąc pod uwagę fakt, że wegańskie zamienniki nadal nie są powszechnie dostępne, a ich ceny są wysokie.

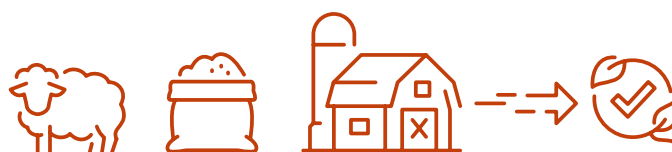

**Jak jemy
i konsumujemy:
zrównoważona żywność**

Zrównoważone rolnictwo

© Unia Europejska

W 2019 r. sektor rolniczy odpowiadał za około 10 % całkowitej emisji gazów cieplarnianych w UE, na które składały się m.in. metan powstający w procesach trawienia u zwierząt czy podczas przechowywania obornika oraz tlenek azotu pochodzący z nawozów.

Wykorzystanie pestycydów chemicznych w rolnictwie do ochrony określonych roślin przed chorobami przyczynia się do zanieczyszczenia gleby, wody i powietrza, utraty różnorodności biologicznej, i może szkodzić innym roślinom, owadom, ptakom, ssakom i płazom. Komisja Europejska podejmie działania w celu zmniejszenia o połowę ogólnego zużycia pestycydów chemicznych i związanych z nimi zagrożeń do 2030 r.

Rolnictwo ekologiczne ma na celu produkcję żywności przy użyciu naturalnych substancji i rozwiązań. Gleba uprawiana w sposób ekologiczny ma o około 30 % większą bioróżnorodność niż w uprawie konwencjonalnej.

Europejski Zielony Ład stawia sobie za cel osiągnięcie poziomu 25 % upraw ekologicznych do 2030 roku. Jest to trzy razy więcej niż 8,5 % poziom w roku 2019, choć między państwami członkowskimi występują znaczne różnice (patrz rycina).

W marcu 2021 r. Komisja Europejska wprowadziła ekologiczny plan działania mający na celu stymulowanie popytu na produkty ekologiczne oraz wzmacnianie zaufania konsumentów do przejścia na uprawy ekologiczne.

**Jak jemy
i konsumujemy:
zrównoważona żywność**

Jak jemy i konsumujemy: zrównoważona konsumpcja

Pytanie 2

Jak najlepiej promować zrównoważoną konsumpcję? **Przyjrzyj się poniższym opcjom, porozmawiaj** o nich ze swoją grupą i **uszereguj je** według rozwiązań, które według Ciebie są najlepsze

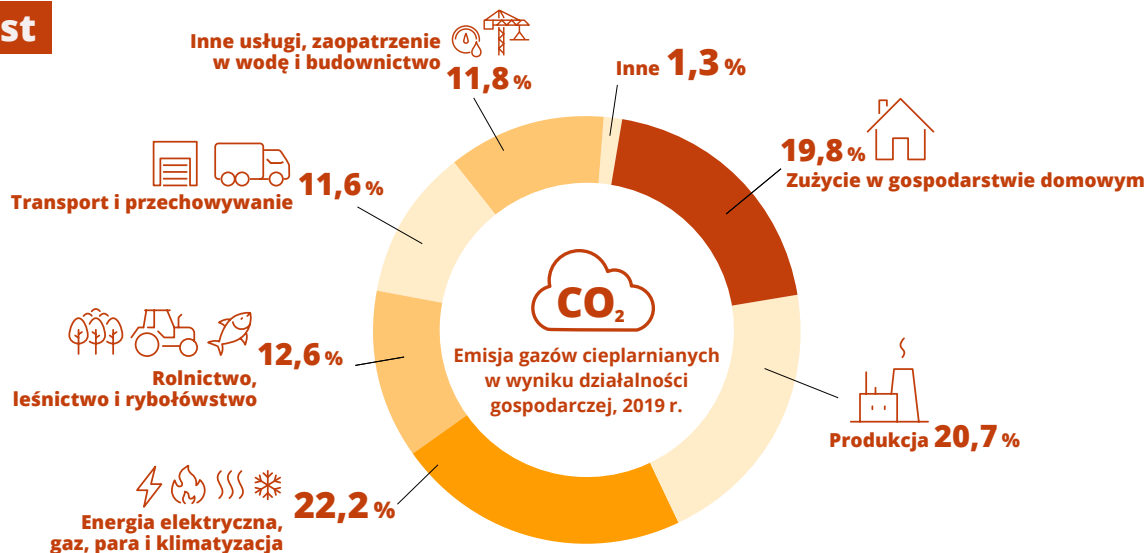
Punkty	Opcja
5 punkty	B
4 punkty	C
3 punkty	A
2 punkty	E
1 punkt	D

Próbka do głosowania

- A** Firmy i organy publiczne powinny w **przejrzysty sposób wyjaśniać wpływ jaki ich produkty i procesy produkcyjne** (oraz ich dostawcy) mają na środowisko i zdrowie ludzi zarówno w UE, jak i poza nią.
- B** **Wpływ na zdrowie, środowisko i klimat** powinien mieć lepsze odbicie w cenach produktów. Klienci powinni również otrzymywać więcej informacji na ten temat (np. poprzez etykiety, większą przejrzystość, aplikacje cyfrowe).
- C** **Minimalna gwarancja na urządzenia elektryczne** powinna być dłuższa niż dwa lata, a producenci powinni zrobić więcej, aby umożliwić ich naprawę.
- D** **Należy zakazać używania jednorazowych, plastikowych butelek** i wprowadzić ogólnoeuropejski system zwrotu butelek wielokrotnego użytku.
- E** Jakie **inne rozwiązania** przychodzą Ci na myśl?

Kontekst

Zużycie mediów w gospodarstwach domowych odpowiadało za niemal jedną piątą (19,8%) emisji gazów cieplarnianych w UE w 2019 r., czyli za prawie tyle samo, co sektor produkcyjny (20,7%) i nieco mniej niż produkcja energii elektrycznej, gazu i pary (22,2%).

Ograniczenie emisji netto w UE o 55% do 2030 r. będzie w znacznym stopniu zależeć od zmiany nawyków konsumpcyjnych obywateli w kierunku redukcji, ponownego wykorzystania, naprawy i recyklingu, w czym pomoże już wysoki poziom świadomości środowiskowej wśród Europejczyków. W niedawnym badaniu przeprowadzonym w całej Europie 94% respondentów stwierdziło, że ochrona środowiska jest ważna dla nich osobiście. Ponad dwie trzecie zgodziło się, że ich nawyki konsumpcyjne mają negatywny wpływ na środowisko. Zmiana schematów konsumpcji i produkcji była najczęściej wymieniana jako najlepszy sposób na rozwiązanie problemów środowiskowych.

Liczne badania wykazały jednak, że zmiana zachowania ludzi na bardziej ekologiczne nie jest łatwa. Kupując produkty i korzystając z nich, konsumenci biorą pod uwagę wiele innych czynników niż tylko zrównoważony rozwój, takich jak cena, dostępność, wygoda, przyzwyczajenia i normy społeczne.

Istnieje szereg regulacji UE, które mają wpływ na dokonywanie przez konsumentów zrównoważonych wyborów. Obejmują one m.in. wymagania dotyczące produktów ekologicznych, wymagania dotyczące informacji i etykiet (w tym dobrowolne europejskie oznakowanie ekologiczne), przepisy dotyczące gwarancji na produkty oraz przepisy dotyczące odpadów, które ułatwiają recykling.

Jak jemy i konsumujemy: zrównoważona konsumpcja

Monitorowanie łańcucha dostaw

Każda firma i każdy produkt mają wpływ na środowisko. Ślad węglowy obliczany jest na podstawie wielu czynników środowiskowych, takich jak zmiana klimatu, zubożenie warstwy ozonowej, wykorzystanie gruntów, zubożenie zasobów, zużycie wody, zużycie energii i środków chemicznych, a także innych aspektów społecznych. Uwzględnia cały cykl życia produktu i firmy go produkującej (od wydobycia surowców i produkcji po użytkowanie i zarządzanie utylizacją).

Obecnie przedsiębiorstwa nie muszą brać pod uwagę swojego wpływu na środowisko. Jednak od 2014 r. prawo UE nakłada na duże firmy obowiązek informowania o tym, w jaki sposób radzą sobie z wyzwaniami społecznymi i środowiskowymi w całym łańcuchu dostaw. Raportowanie zrównoważonego rozwoju według tych zasad jest krytykowane jako trudne do porównania i nie zawsze dotyczące najistotniejszych tematów.

W związku z tym Komisja Europejska przyjęła propozycję bardziej ambitnego rozporządzenia (Dyrektywy w sprawie raportowania przez przedsiębiorstwa zagadnień dotyczących zrównoważonego rozwoju, Corporate Sustainability Reporting Directive, CSRD), która wymaga od około 50 000 firm w Europie raportowania swoich wyników w zakresie zrównoważonego rozwoju.

Ważne jest, aby dane na temat wpływu firm i produktów na środowisko były wiarygodne, porównywalne i weryfikowalne w całej UE. Wiarygodne informacje środowiskowe umożliwią podmiotom rynkowym – konsumentom, firmom, inwestorom – podejmowanie bardziej ekologicznych decyzji. W związku z tym Komisja Europejska przyjmie Green Claims Initiative, inicjatywę, która wymaga, aby wszelkie dane dotyczące środowiska składane przez przedsiębiorstwa były uzasadnione i zbierane przy użyciu ujednoliconej standardowej metodologii.

Jak jemy i konsumujemy: zrównoważona konsumpcja

Odpady elektryczne i elektroniczne (elektroodpady) to najszybciej rosnąca grupa odpadów w UE. W 2017 roku powstało ich 10,4 mln ton, co dawało nieco ponad 20 kg na osobę.

Elektroodpady obejmują szeroką gamę urządzeń, takich jak komputery, lodówki czy telefony komórkowe, które się zużyły i które zawierają wiele różnych materiałów. Niektóre z nich są niebezpieczne i mogą powodować poważne problemy środowiskowe i zdrowotne, jeśli zużyte urządzenia nie zostaną właściwie zutylizowane. Współczesna elektronika zawiera rzadkie i drogie materiały, które można przetwarzać i ponownie wykorzystywać, jeśli odpady elektroniczne są skutecznie utylizowane.

Niedawne badania wykazały, że rzeczywisty czas działania produktów jest znacznie krótszy niż przewidywany lub wymagany.

UE wprowadziła regulacje i przepisy mające na celu zmniejszenie ilości elektroodpadów oraz zapewnienie ich właściwej utylizacji. W 2019 roku wprowadzono przepisy dotyczące określonych produktów takich jak pralki, zmywarki, telewizory, lampy i lodówki w celu wydłużenia ich żywotności poprzez określenie zasad dostępności części zamiennych oraz informacji o trwałości i naprawach.

Przepisy UE dotyczące gwarancji na produkty określają ustawowy okres gwarancji na dwa lata. Jeśli produkt okaże się wadliwy w trakcie obowiązywania gwarancji, sprzedawca musi go naprawić lub wymienić, a jeśli nie jest to możliwe, musi zaoferować rabat lub zwrócić zapłaconą kwotę.

**Jak jemy
i konsumujemy:
zrównoważona konsumpcja**

Plastikowe butelki jednorazowe i systemy zwrotu

Całkowity rozkład plastikowej butelki zajmuje co najmniej 450 lat. W jego trakcie do środowiska przedostają się cząstki mikroplastików, których wpływ nie jest jeszcze w pełni poznany. Tworzywa sztuczne często zawierają potencjalnie toksyczne substancje chemiczne, które mogą być szkodliwe dla spożywających je zwierząt lub ludzi.

Plastikowe butelki są najczęściej wykonane z politereftalanu etylenu (PET), produktu ropopochodnego, który ma bardzo duży ślad węglowy w całym okresie eksploatacji. Ocenia się, że do wyprodukowania jednej plastikowej butelki potrzeba około jednej czwartej butelki ropy. Ponadto do produkcji typowej jednorazowej butelki plastikowej potrzeba ponad pięciu litrów wody.

Jednorazowe plastikowe butelki są również szkodliwe dla zwierząt. Plastikowe zakrętki do butelek często trafiają na dno morza, gdzie zwierzęta morskie biorą je za pokarm. Zwierzęta mogą się nimi zadławić lub umrzeć z powodu toksyn uwalnianych z zakrętek w żołądku.

Dyrektywa UE w sprawie jednorazowych tworzyw sztucznych określa cele w zakresie recyklingu i zbierania odpadów plastikowych butelek. Do 2025 roku plastikowe butelki będą musiały zawierać co najmniej 25 % tworzyw sztucznych pochodzących z recyklingu (30 % do 2030 roku), a 77 % plastikowych butelek trzeba będzie zbierać w osobnych pojemnikach (90 % w 2029 roku).

Nie planuje się wprowadzenia zakazu używania jednorazowych butelek plastikowych. Trudno ocenić wpływ takiego zakazu na środowisko, ponieważ w przypadku stosowania butelek wielokrotnego użytku ze stali i aluminium ich wpływ na środowisko w dużej mierze zależy od tego, jak często są używane. Podobnie butelki szklane (0,75 l), w zależności od indywidualnych źródeł i lokalnych warunków, muszą być ponownie użyte co najmniej trzy razy, aby ich wpływ na środowisko był równie duży, co butelek PET (0,5 l).

Dyrektywa w sprawie wody pitnej zachęca państwa członkowskie do promowania spożywania wody z kranu w celu zmniejszenia zużycia wody butelkowanej, a tym samym ilości plastiku trafiającego do rzek i mórz.

Jak jemy i konsumujemy:
zrównoważona konsumpcja

Czy chcesz podzielić się swoją opinią na temat przyszłej polityki klimatycznej UE z osobami z całej Europy?

Jak chcesz się przyczynić do neutralności klimatycznej Europy? Porozmawiaj i zaangażuj się!

Jak przyczynić się do neutralności klimatycznej w Europie

Jedz więcej produktów roślinnych

Ogranicz ilość mięsa w diecie tygodniowej.

Jedz produkty lokalne i sezonowe

Jedz żywność produkowaną w Twoim regionie w poszczególnych porach roku.

Ogranicz marnowanie żywności

Zmniejsz ilość marnowanego i wyrzucanego jedzenia w Twoim domu.

Naprawiaj i używaj ponownie

Naprawiaj rzeczy zamiast kupować nowe.

Noś trwałą odzież

Kupuj mniej nowych ubrań i noś je dłużej.

Chcesz być na bieżąco informowana/y o wynikach działalności Peer Parliaments?

Chcesz sam(a) zorganizować Peer Parliament?